

Anna Åkerberg
Utvecklare bibliotek
040-675 37 39
anna.u.akerberg@skane.se

Yttrande

Datum 2019-08-20
Dnr 2019-O001695

1 (5)

Yttrande: Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi

Region Skåne tackar för möjligheten att yttra sig över förslaget till nationell biblioteksstrategi och ser fram emot att vara en aktiv och konstruktiv part i det fortsatta arbetet med att förnya och stärka Sveriges biblioteksverksamheter med stöd av strategin. En positiv utveckling av biblioteksväsendet med stöd i strategin förutsätter en pågående dialog mellan nationell, regional och lokal nivå om dess genomförande.

Uppdraget för den regionala biblioteksverksamheten formuleras i bibliotekslagen enligt följande: ”Varje landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet i syfte att främja samverkan, verksamhetsutveckling och kvalitet hos de folkbibliotek som är verksamma i länet”. I lagens förarbete (prop. 2012:13/147) förklaras att kompletterande medieförsörjning som länge var den huvudsakliga uppgiften på regional nivå, fortfarande kan vara viktig men att uppdraget idag är mer strategiskt inriktat. Regional biblioteksverksamhet är också ett av sju verksamhetsområden inom kultursamverkansmodellen.

Nedan följer Region Skånes synpunkter på Demokratins skattkammare - Förslag till en nationell biblioteksstrategi. De synpunkter som lämnas handlar främst om att i den kommande behandlingen av strategiförslaget och reformförslagen tillvarata regionala och lokala perspektiv och den kunskap som finns. Region Skåne tillstyrker de sex reformförslagen i sak men har på grunder som framgår nedan delvis avvikande uppfattning när det gäller utformning och genomförande.

Prioritera nationella biblioteksuppdrag

Region Skåne har i ett tidigare yttrande över utkastet till strategi, ”Från ord till handling – på väg mot en nationell biblioteksstrategi”, framfört och uppmärksammat att en nationell biblioteksstrategi i huvudsak bör fokusera på de resurser, den stödstruktur och den kompetensutveckling som är gynnsam att samverka kring nationellt eller som lämpligast kan hanteras av en nationell biblioteksfunktion. Region Skåne konstaterar med

tillfredsställelse att det färdiga förslaget till strategi till stor del fokuserar på gemensam nationell infrastruktur för kunskapsstöd och kompetensutveckling till dem som arbetar på Sveriges alla bibliotek och på att utveckla och driva nationella digitala bibliotekstjänster. Att få juridisk rådgivning, gedigna kunskapsunderlag, stöd i omvärldsanalys, hjälp att ta fram kvalitetsindikatorer och andra mått för verksamheten är värdefullt och efterlängtat – inte minst från folkbiblioteken. En nationell digital struktur, med nationellt finansierat innehåll, skulle frigöra tid och resurser för många bibliotek och möjliggöra att bibliotekslagens intentioner om likvärdig biblioteksservice i hela landet skulle kunna uppnås.

Region Skåne ser positivt på skrivningen att ”De nationella och regionala nivåerna ska verka stödjande, inte styrande, för de användarnära publika biblioteken”. När det gäller frågor om hur kommunbiblioteken ska definiera sin roll och sitt sätt att uppfylla sitt uppdrag är mest gynnsamt om detta sker i dialog med bibliotekens huvudmän, invånare och andra aktörer i det lokalsamhälle biblioteken är del av. En betydande del av all biblioteksutveckling i Sverige sker lokalt.

Utred ny nationell biblioteksmyndighet

För att på ett effektivt och tydligt sätt och genom konstruktiv och jämbördig dialog stödja det allmänna biblioteksväsendet bedömer Region Skåne att det behövs en ny nationell biblioteksmyndighet med tillräckliga resurser, ett tydligt uppdrag och en väl utvecklad kommunikation med alla bibliotekssektorer. En statlig offentlig och oberoende utredning bör tillsättas för att utreda uppdraget och formerna för en sådan biblioteksmyndighet och roll och gränsdragning i förhållande till andra myndigheter och verksamheter som idag har nationella biblioteksuppdrag bör ses över. Den nationella biblioteksmyndigheten ska ha ett tätt samarbete med övriga myndigheter och verksamheter med nationella biblioteksuppdrag rörande t ex mångspråk och tillgänglighet. Detta för att kunna analysera och agera samfällt kring utvecklingsbehov och för att kunna ge de råd och den information som bibliotekspersonal behöver för att kunna utföra sitt uppdrag med hög kvalitet.

Region Skåne utgår vidare från att en nationell biblioteksmyndighet också bör samverka med de regionala biblioteksverksamheterna. Dessa har, genom den dialog och de samarbeten och partnerskap som kultursamverkansmodellen ger möjlighet till, god kännedom om det regionala och kommunala sammanhang som biblioteken verkar i och kan bidra med värdefull kunskap.

Stärk utbytet mellan forskning och profession

Region Skåne välkomnar en gemensam nationell struktur för kompetensutveckling likt den som föreslogs i rapporten ”Profession, Utbildning, Forskning – Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession”. Stärkta samarbeten och samverkan mellan bibliotek och olika typer av forsknings- och utbildningsinstitutioner samt mellan forsknings- och utbildningsinstitutionerna där utbyte mellan forskning och profession kan ske är mycket positivt. Detta forskningsutbyte måste ske tvärvetenskapligt och inbegripa många olika discipliner eftersom bibliotekens uppdrag och samhällsroll spänner över många områden. Det vore värdefullt för svenska bibliotek med en större tillgång till aktuell forskning och vetenskaplig information för såväl den egna professionen som för användare. Utveckling av biblioteksverksamheten och de metoder som används skulle då också i högre grad kunna vila på vetenskaplig grund.

Om nationell och regional samverkan stärks, kan nationella utvecklingslinjer med utgångspunkt i bibliotekens kapacitet att uppfylla bibliotekslagen tas fram gemensamt. De regionala biblioteksverksamheterna bidrar i denna samverkan med kunskaper kring kommunbibliotekens förutsättningar och behov. Utifrån behoven kan sedan forskningsunderlag eller annan information tas fram och kompetensutveckling planeras i samarbete med ett fortbildningsinstitut för bibliotekspersonal. Den nationella satsningen Digitalt först lämpar sig väl som pilotverksamhet för en sådan gemensam nationell struktur för kompetensutveckling när det gäller folkbiblioteken. I denna satsning samverkar såväl det nationella projektet som enskilda regionala biblioteksverksamheter redan med stor behållning med forskare från flera discipliner, inte enbart från det Biblioteks- och informationsvetenskapliga området.

Region Skåne bedömer att det finns stor kompetens hos olika forsknings- och utbildningsinstitutioner i södra Sverige som bör nyttjas i ett framtida beslut om lokalisering av ett fortbildningsinstitut.

Utöka samverkan för ökad jämlikhet

Under strategiförslagets avsnitt om demokrati och om samhällets öppna rum beskrivs hur biblioteken både som lokal och som verksamhet bidrar till att främja vår demokrati och vår rättsstat genom att alla får bättre möjlighet till insyn, inflytande och deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet. Personal inom olika bibliotekstyper stöttar dagligen aktivt människors möjligheter att förbättra sina livschanser och att utöva sitt demokratiska engagemang och sina rättigheter. Tillsammans bidrar alla bibliotek till demokrati, inkludering och välfärd.

Genom samverkan säkras vi tillgång till information och tillgänglighet för fler och genom hela livet: Det livslånga biblioteket. En utökad samverkan

med bibliotek som är knutna till vuxenutbildningen skulle kunna motverka den ojämlikhet som finns i dagens resursfördelning. Biblioteksverksamhet knuten till vuxenutbildning såsom Komvux, SFI och folkhögskolor är ett eftersatt område – inte minst när det gäller användare med funktionsnedsättningar som biblioteken enligt lag ska ägna särskild uppmärksamhet åt. Många folkbibliotek kompenserar idag för detta glapp i bibliotekskedjan. Region Skåne ser positivt på att strategiförslaget i avsnittet om lärande lyfter behov av lagstöd och resursförstärkningar när det gäller biblioteksverksamhet för vuxenutbildningen.

Lyft läsningen

Bibliotekens läs- och litteraturfrämjande roll ges en förhållandevis blygsam plats i det slutliga förslaget trots det faktum att sjunkande läskunnighet och läsförståelse är faktorer som genererar stora klyftor i samhället. Svag läsförmåga är ett hot mot demokratin som hittills har fått för lite uppmärksamhet. I bibliotekslagen fastslås att bibliotek har en samhällsbärande funktion och bidrar till demokratins utveckling – genom att bidra till kunskap, bildning och fri åsiktsbildning. För att ta del av kunskap och kunna bilda sig en åsikt behöver alla kunna läsa. Att öppna vägar till litteraturen, tillgängliggöra litteraturen i nya format och på nya platser där fler delar av samhället deltar och ge fler möjlighet till en konstnärlig upplevelse genom litteratur är en del i bibliotekens viktiga demokratitillämpning.

Det är positivt att läsningens betydelse ändå understryks i strategiförslaget och att Läsdelegationens betänkande ”Barns- och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället” (SOU 2018:57) lyfts fram. Läsdelegationen, som kom med sitt betänkande i juni 2018, har skarpa och nyskapande förslag som pekar i riktning mot tvärprofessionella insatser och stärkta insatser för nationell samordning inom det läsfrämjande området. Region Skåne anser att Läsdelegationens rekommendationer och förslag bör utgöra stommen till de åtgärder som vidtas på det läs- och litteraturfrämjande området.

Prioritera kring digitaliseringen

I strategiförslaget läggs för stor tonvikt på tillgängliggörande av resurser genom digitalisering av tryckta medier. Region Skåne anser att det är en orealistisk ambition och en suboptimering av skattemedel att digitalisera allt som getts ut i Sverige. Region Skåne föreslår att en bättre prioritering av resurserna vore att göra ett urval och istället lägga mer kraft på nationell upphandling, gemensamma standarder och förmedling av digitala resurser via en nationell biblioteksplattform liknande den danska Bibliotek.dk.

I förslaget står det att ”Biblioteken ska vara en del av hela samhällets digitaliseringsstrategi och ingå i de centrala samhällsinstanser som leder denna del av förflyttningen till ett nytt informations- och

kunskapsamhälle.” Ska biblioteken kunna svara upp mot de förväntningar och krav som finns när det gäller att bibehålla och stärka demokratin i det digitaliserade samhället, t ex när det gäller att vägleda till myndigheter och företags digitala tjänster, behöver förutsättningarna diskuteras brett och förmedlingsinsatserna resurssättas.

Nya medel behövs till fler strategiska reformer

Region Skåne tillstyrker i huvudsak de sex strategiska reformförslag som framförs i strategiförslaget. Dock bedömer Region Skåne att detta är insatser som borde genomförts för länge sedan och i sig pekar på en eftersatthet i sektorn. Nya medel behöver tillföras. När bibliotekens roll till bland annat Sveriges digitaliseringsstrategi och till Agenda 2030 formuleras, krävs nya framåtriktade reformer.

Region Skåne anser att förslaget om ett nationellt kunskapscenter för skolbiblioteksfrågor inte på något sätt är tillräckligt resursmässigt för att möta den problematik som beskrivs i avsnittet om lärande i strategiförslaget.

Vidare anser Region Skåne att resursförstärkningen till folkbiblioteken genom Kulturrådets satsning Stärkta bibliotek inte ska omfördelas till något annat område. En utvärdering av satsningen har visat att det fortsatt finns behov av extra resurser på folkbiblioteken. Det finns ett stort värde i att folkbibliotekens personal i ansökningarna själva får lyfta och analysera sina behov och reflektera kring de utvecklingsmöjligheter som finns. Behovsanalyserna och reflektionerna kring utvecklingsmöjligheter utgör också ett viktigt underlag för regionala och nationella aktörer för fortsatt dialog med de kommunala biblioteksverksamheterna kring den lokala utvecklingen.

Magnus Lunderquist

Ordförande

Gitte Wille

Kulturchef